

Boşanma Sürecindeki Bireylere Dair Tanımlayıcı Bir Araştırma¹

A Descriptive Research on Individuals in The Process of Divorce

Özkan Bilgin², Yaşar Barut³

Öz

Boşanma genellikle nedenleri ve sonuçlarıyla ele alınan, birey ve çocuk üzerindeki etkileri araştırılan bir konudur. Boşanmayı bir süreç olarak ele alan bu çalışmada; boşanma sürecindeki bireylerin sosyo-demografik özellikleri, boşanmaya neden olan faktörler, boşanma sürecindeki bireylerin şimdiki durumları ve geleceğe dair düşünceleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırma genel tarama modelleri arasında yer alan tekil tarama modeli bir araştırmadır. Trabzon 1. Aile Mahkemesi'nde gerçekleştirilen araştırmaya 152 birey katılmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan anket formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yapılarak elde edilen veriler SPSS 21 paket programı kullanılarak analiz edilmiş ve frekans dağılımları yapılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre; katılımcıların en sık belirttiği boşanma nedenlerinin eşinin ailesinin tutum ve davranışları (%42,8), geçimsizlik-anlaşamama (%42,7), aldatma (%34,8) ve şiddet (%34,2) olduğu bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların %82,2'sinin evlilik yaşamında eşinden şiddet gördüğü bulunmuştur. Boşanma sürecinin ardından katılımcıların gelecekte karşılaşılabilecekleri sorunlar arasında en sık belirtilen konuların; ekonomik sorunlar (%37,5), çocuklarla kişisel ilişki kurmada yaşanacak sorunlar (%23), bireysel düzeyde yaşanacak duygusal ve psikolojik sorunlar (%20,3) ve sosyal/toplumsal alanda damgalanma gibi yaşanacak sorunlar olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucunda boşanma sürecinde sunulacak profesyonel desteğin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, boşanma süreci, boşanma süreci danışmanlığı, aile arabuluculuğu.

Abstract

Divorce is a subject that is generally handled with its causes and consequences, and its effects on the individual and the child are investigated. In this research, which considers divorce as a process; the socio-demographic characteristics of the individuals in the divorce process, the factors causing the divorce, the current status of the individuals in the divorce process and their thoughts about the future were tried to be revealed. The research is a single survey model, which is among the general survey models. 152 individuals participated in the research conducted in Trabzon 1st Family Court. Data were collected using a questionnaire created by the researchers. The data obtained by face-to-face interviews with the participants were analyzed using the SPSS 21 package program and frequency distributions were made. According to the results obtained in the research; It was found that the most common reasons for divorce by the participants were the attitudes and behaviors of the spouse's family (42.8%), conflict-disagreement (42.7%), infidelity (34.8%) and violence (34.2%). In addition, it was found that 82.2% of the participants experienced violence from their spouses in their married life. Among the problems that participants may encounter in the future after the divorce process, the most frequently mentioned issues are; It was found that there are economic problems (37.5%), problems in establishing personal relationships with children (23%), emotional and psychological problems at the individual level (20.3%), and stigmatization in the social/social field. As a result of the research, the importance of professional support to be provided during the divorce process was emphasized.

Keywords: Divorce, divorce process, divorce process counseling, family mediation

Araştırma Makalesi [Research Paper]

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Çalışmanın araştırma kısmı Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 26.03.2021 tarih ve 2021 / 266 sayılı Kararı ile alınan izin doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Submitted: 07 / 03 / 2023

Accepted: 28 / 02 / 2024

¹ Bu çalışma ikinci yazarın danışmanlığında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Evlilik ve Aile Danışmanlığı tezsiz yüksek lisans programında hazırlanan dönem projesi kapsamındaki araştırmadan üretilmiştir.

² Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane, Türkiye, ozkanbilgine@gmail.com, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-3824-3177>

³ Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye, ybarut@omu.edu.tr, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-5027-2536>

Giriş

Evlilikte yaşanan problemler kaynağını farklı değişkenlerden alarak çiftleri boşanma sürecine götürebilmektedir. Çiftler boşanma öncesi problemlerin yaşandığı evrede bazen profesyonel destek alarak bazen de çevresinde yakın ilişki içerisinde olduğu kişilerden destek alarak yaşadıkları problemleri çözmeye çalışmaktadır. Evlilikte çözülemeyen problemler nedeniyle gerçekleşen veya bir çözüm yolu olarak kabul edildiği durumlarda gerçekleşen boşanma, çiftleri boşanma sürecini deneyimleyecekleri bir sürece yönlendirmektedir. Boşanma süreci yalnızca bireysel düzeydeki değişkenlerden etkilenen bir süreç değildir. Bu süreç aynı zamanda ailevi, hukuki, sosyal, toplumsal ve ekonomik değişkenlerden de etkilenen bir süreçtir. Sona eren evliliğin ardından bireylerin yaşadığı süreç, boşanma öncesi evlilik ilişkilerinde ve boşanma sırasında yaşadıkları çeşitli problemleri geride bırakmaya çalıştıkları bir dönemdir. Ancak boşanma sonrası da bireyler farklı konularda sorunlar yaşayabilmektedir. Bu açıdan yapılan bu araştırmada boşanma süreci; (1) evlilik ilişkisinde yaşanan problemler dönemi, (2) boşanma süreci ve bu süreçte yaşanan problemler dönemi, (3) boşanma sonrası süreç ve bu dönemde yaşanan problemler dönemi şeklinde sınıflandırabileceğimiz dönemler içerisinde boşanmayı bir süreç olarak ele alarak boşanma sürecinde yaşanan problemleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda araştırma, boşanma aşamasında bulunan bireylerle gerçekleştirilen bir araştırmadır.

1. Boşanma ve Türkiye'deki Durum

Bohannon'a göre (1970) boşanma; içerisinde yasal, ekonomik, duygusal, toplumsal ve ruhsal boşanma konuları ile ebeveynlik konusunda bölünmeyi içeren oldukça geniş bir konudur (aktaran Hendrick, 2004). Boşanmaya etki eden bazı faktörler bulunmaktadır. Bunlar arasında; eşlerin yaşı, nişanlılık süresi, evlilik süresi, toplumsal sınıf belirleyicisi olarak sosyo-ekonomik düzey, eğitim durumu, yaşanan yer, evliliğin ikinci evlilik olması ve bireylerin sahip olduğu din ve inanç sayılmaktadır (Kornblum ve Julian, 2012). Boşanma bireyin yaşamında stres artırıcı bir yaşam olayı olarak değerlendirilse de (Butcher, Mineka ve Hooley, 2013) artık toplumsal bir sorun olarak görülmemektedir (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2015). Çatışmalar ve sorunların yaşandığı evliliklerde bir çözüm yolu olarak görülen boşanma, mutsuzluğa son vermek için atılan somut bir adım olarak gergin bir aile ortamında bulunan çocuklar için de olumlu bir eylem olarak değerlendirilmektedir (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2015).

Boşanma gerçekleşikten sonra boşanan bireyler ciddi psikolojik, ekonomik ve toplumsal sorunlar yaşamaktadır. Bireysel düzeyde yaşanan psikolojik sorunlara toplumsal alanda "boşanmış bir birey" şeklindeki damgalanma da eklenmektedir. Boşanmanın ardından bireyler için karar verilmesi ve çözüme kavuşturulması gereken bazı temel konular da bulunmaktadır. Bunlar çocukların velayeti, nafaka ve mal varlıklarının paylaşılması konularıdır (Zastrow, 2015). Boşanan bireylerin çalışma yaşamlarında işlerini yapmaları daha az olasıdır ve bunun sonucu olarak işten çıkarılmalar yaşanabilmektedir. Ayrıca boşanan bireylerin daha kısa yaşam beklentisine sahip oldukları ve boşanan erkeklerde intihar oranlarının daha yüksek olduğu bildirilmektedir (Zastrow ve Kirst-Ashman, 2015).

Boşanma sürecini açıklayabilmek amacıyla farklı kuramsal yaklaşımlar geliştirilmiştir. Boşanma konusunda yaygın olarak kabul edilen stres, risk ve dayanıklılık ile ilgili bir süreç perspektifi sunan modele göre boşanma, evlilikte yaşanan tek bir olumsuz olaya gösterilen tepki ile boşanmayı açıklamamaktadır. Boşanma, bireyi çevreleyen sosyal ve fiziksel çevrede meydana gelen tüm değişiklik ve sorunların toplam yansıması olarak görülmektedir (Greene vd., 2012). Boşanmayı belirli konular etrafında gerçekleşen karar ve değişimleri içeren ardışık süreçler olarak ele alan yaklaşımda boşanma olgusu duygusal boşanma, hukuki boşanma, ekonomik boşanma, ebeveyn olarak boşanma, toplumsal boşanma ve psikolojik boşanma olarak altı aşamada açıklanmaya çalışılmıştır (Bohannon, 1970). Boşanmayı bir kriz durumu olarak ele alan yaklaşımda beklenmeyen bir yaşam olayı karşısında gösterilen tepkiler olarak boşanma açıklanmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşım bir kriz durumu olarak boşanmayı inkâr aşaması, depresyon aşaması, öfke ve duygusal karmaşa aşaması, uyum aşaması ve kabul aşaması şeklinde açıklamaktadır (Wiseman, 1975). Kessler (1975) tarafından boşanmanın psikososyal analizi yapılarak boşanma süreci yedi ayrı süreçte ele alınmıştır. Bu süreçler; beklenti ve hayallerden vazgeçerek gerçekle tanışılması, eşlerin birbirine karşı özensiz davranması ve ilişkiye zarar vermesi, sorunlara karşı umursamazlık hissedilmesi, birlikteliğin fiziksel olarak sona ermesi, depresyon döneminin yaşanması, gerçekliği değerlendirerek duygusal açıdan toparlanma sürecine girilmesi ve kişinin yeniden ilişkilerine yönelmesidir (aktaran Salts, 1979).

Türkiye'de aile hukuku konusunda yürürlükte bulunan Türk Medeni Kanunu'na göre boşanma nedenleri "(1) zina, (2) hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, (3) suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, (4) terk, (5) akıl hastalığı ve (6) evlilik birliğinin sarsılması" olarak tanımlanmıştır (Resmî Gazete, 2001, madde 161-166). Boşanma nedenlerinden bazıları (zina, onur kırıcı veya pek kötü davranış, hayata kast, terk vb.) mutlak boşanma nedeni olarak kabul edilerek mahkeme tarafından herhangi bir araştırma yapılmamaktadır. Nisbi boşanma nedenleri olarak kabul edilen boşanma nedenleri (haysiyetsiz hayat sürme, suç işleme, akıl hastalığına sahip olma ve evlilik birlikteliğinin sarsılması vb.) ise mahkemece araştırılmaktadır (Akıntürk ve Ateş, 2017). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Türkiye'de 2020

yılında 136 bin 570 boşanma gerçekleşirken 2021 yılında 174 bin 85 boşanma gerçekleşmiştir. Boşanma rakamlarına göre boşanan birey sayısı 2020 yılında 273 bin 140 iken 2021 yılında 348 bin 170 olmuştur (TÜİK, 2022a).

2. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu çalışmada bir süreç olarak incelenen boşanmaya etki eden faktörler belirlenerek boşanma süreci anlaşılmasına çalışılmıştır. Ayrıca boşanma sürecinde olan bireylerin geçmiş ve şimdiye ait bazı özellikleri tanımlanarak geleceğe dair düşüncelerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda araştırmada; boşanma sürecindeki bireylerin sosyo-demografik özellikleri, evlilik süreçlerine dair özellikleri, boşanma süreçlerine dair özellikleri, boşanma sürecindeki bireylerin gelecek yaşamlarında karşılaşacaklarını düşündükleri problemleri tanımlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda boşanma sürecindeki bireylerin yaşadığı ve gelecekte karşılaşacaklarını ifade ettikleri problemlerin tanımlanarak çözüm önerileri sunmak amaçlanmıştır.

Yapılan araştırmanın alt amaçları doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Boşanma amacıyla mahkemeye başvuran bireylerin demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, iş/meslek ve gelir durumu) nelerdir?
- Boşanma sürecindeki bireylerin evlilik şekli, evlenme yaşı, evlilikte geçirdikleri süre, evlilik sayısı, çocuk sayısı nedir?
- Boşanma sürecindeki bireylerin boşanmasına neden olan sorun nedir?
- Boşanmaya neden olan sorun ne kadar süredir yaşanmaktadır ve yaşanan sorunu çözme konusunda profesyonel destek alınmış mıdır?
- Boşanma konusu bireylerin evliliklerinde ne kadar süredir gündemdedir?
- Boşanma davası anlaşmalı ya da çekişmeli şekilde mi görülmektedir?
- Boşanma kararını çiftlerden kim vermiştir?
- Boşanma kararı ilk kiminle paylaşılmıştır?
- Boşanma sürecine ailelerin nasıl bir etkisi olmuştur?
- Boşanma sürecinde bireylerin nafaka ve velayet talebi var mıdır?
- Boşanma konusu daha önce gündeme gelmiş midir ve boşanma girişimleri olmuş mudur?
- Boşanma sürecinde olan çiftlerin şiddet öyküsü (şiddet görme ve şiddet uygulama) bulunmakta mıdır?
- Boşanma sürecindeki bireyler ve çocukları kimlerle yaşamaktadır?
- Boşanma sürecindeki bireylerin sosyal çevresinde yakın ilişki içerisinde oldukları kişiler kimlerdir?
- Boşanma sürecindeki bireylerin boşanma sonrasında karşılaşacağını düşündükleri problemler nelerdir?

3. Yöntem

Tarama modeli bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada çok sayıda bireyden oluşan evren hakkında genel bir bilgi edinmek amacıyla belirli bir grup seçilerek araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu yönüyle yapılan çalışma tekil tarama modeli bir çalışmadır (Büyüköztürk vd., 2020; Karasar, 2020).

3.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Trabzon ilinde 01.04.2021 ve 01.08.2021 tarihleri arasında boşanma amacıyla mahkemeye başvuran kişiler oluşturmaktadır. Trabzon ili şehir merkezinde 1. ve 2. Aile Mahkemesi ile 8 ilçede bulunan mülhakat adliyesinde 8 Asliye Hukuk Mahkemesi olmak üzere toplam 10 (on) mahkeme boşanma davası bulunan araştırma evrenindeki mahkemelerdir. TÜİK verilerine göre Trabzon ilinde 2020 yılında 892 boşanma gerçekleşmiştir (TÜİK, 2022a).

Zaman ve maliyet nedeniyle araştırma evreninin tamamına ulaşmak mümkün olmadığı için araştırmada tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi seçilerek araştırma gerçekleştirilmiştir. Amaçlı örnekleme, araştırmacı tarafından araştırmanın amacına uygun olarak belirli ölçüt ve özellikleri karşılayan bir grubun tercih edildiği örnekleme yöntemidir. Seçilen bu özel durum bağlamında olaylar veya olgular anlaşılmasına ve bunlar arasındaki ilişkiler

keşfedilmeye çalışılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2020). Kasıtlı örneklem adı da verilebilecek olan bu örneklem seçiminde araştırmacı kuramsal bilgisi doğrultusunda araştırma sorusu için en uygun olan örnekleme bularak araştırmasına dâhil etmektedir (Erdoğan ve Uyan-Semerci, 2020: 86). Bu kapsamda araştırmaya Trabzon 1. Aile Mahkeme'sine 01.04.2021 ve 01.08.2021 tarihleri arasında boşanma amacıyla başvuran kişiler dâhil edilmiştir.

3.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın amaçları doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. 29 kapalı uçlu ve 1 açık uçlu olmak üzere toplam 30 sorudan oluşan soruların hazırlanması sürecinde boşanma davalarında görev yapan meslek elemanlarından (2 sosyal çalışmacı, 2 pedagog, 1 psikolog) ve ilgili konuda çalışmalar yürüten 1 akademisyenden uzman görüşü alınmıştır. Anket formundaki açık uçlu soruya verilen yanıtlar frekans dağılımı şeklinde yansıtılmıştır. Hazırlanan anket formunun anlam, içerik ve süre açısından değerlendirilmesi için 12 kişi üzerinde ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonrasında anket formunda görülen hatalar düzeltilerek, ankete son hali verilmiştir.

Veriler 01.04.2021-01.08.2021 tarihleri arasında çalışmayı yürütenler araştırmacılar ve boşanma davalarında görev alan uzmanlar tarafından Trabzon 1. Aile Mahkemesi'nde boşanma davası devam eden 152 katılımcı ile yüz yüze görüşmeler yapılarak elde edilmiştir. Katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilerek bilgilendirilmiş onamları alınmış ve ardından anket sorularını cevaplamaları istenmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi SPSS 21 paket programı ile yapılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik veriler kullanılmıştır.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma evrenini oluşturan Trabzon ilinde boşanma davalarına bakan mahkemelerin tamamından örneklem alınmaması araştırmacının sınırlı yanlarından ilkinin oluşturmaktadır. Zaman ve maliyet açısından araştırmacılar tarafından gerçekleştirilemeyen bu durum, çalışma sonuçlarının Trabzon ili için genellenememesine neden olmuştur. Araştırmanın sınırlı yanlarından bir diğeri, travmatik bir yaşam deneyimi olan boşanma sürecindeki bireylerin araştırmaya katılmada isteksiz olmasıdır. 01.04.2021-01.08.2021 tarihleri arasında yaklaşık 225 dava dosyası devam eden mahkemede yalnızca 152 birey araştırmaya katılmayı kabul etmiştir.

3.5. Araştırmada İzin ve Etik

Planlanan araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nun 26.03.2021 tarih ve 2021/266 sayılı kararı ile uygun görülmüştür. Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için 26.02.2021 tarihinde Trabzon 1. Aile Mahkemesi hâkimliğinden boşanma amacıyla mahkemeye başvuran bireylerle görüşülmesi için yazılı izin alınmıştır. Katılımcıların isteği doğrultusunda gerçekleştirilen araştırmada kişisel bilgilerin gizliliğinin gözetileceği taahhüt edilmiş ve katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

4. Bulgular

Tablo 1. Sosyo-Demografik Bilgiler

Değişkenler	Gruplar	Sayı	Yüzde	Değişkenler	Gruplar	Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	102	67,1	Eğitim	Okur-yazar değilim	2	1,3
	Erkek	50	32,9		Okur-yazarım	2	1,3
Toplam		152	İlkokul mezunuyum		20	13,2	
Yaş Aralığı	18-25 yaş arası	16	10,5		Ortaokul mezunuyum	27	17,8
	26-33 yaş arası	42	27,6		Lise mezunuyum	40	26,3
	34-41 yaş arası	62	40,8		Ön lisans mezunuyum	12	7,9
	42-49 yaş arası	22	14,5		Lisans mezunuyum	38	25
	50 yaş ve üzeri	10	6,6		Lisansüstü mezunuyum	11	7,2
Toplam		152	Toplam			152	
Gelir Durumu	Yok	42	27,6		Çocuk Sahibi	Yok	37
	Var	110	72,4	Olma		Var	115
Toplam		152	Toplam		152		

Araştırmaya katılan bireylerin yaş ve cinsiyet dağılımına bakıldığında katılımcıların %67,1'inin kadın, %32,9'unun erkek olduğu; en fazla bulunan yaş aralıklarının %40,8 oranı ile 34-41 yaş aralığı ve %27,6 ile 26-33 yaş aralığı olduğu bulunmuştur. Eğitim durumuna bakıldığında katılımcıların %26,3'ünün lise mezunu, %25'inin lisans mezunu, %17,8'inin ortaokul mezunu ve %13,2'sinin ilkokul mezunu olarak en büyük grupları oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların %72,4'ü

bir gelire sahiptir ve %75,7'sinin boşanma sürecindeki evliliğinden dünyaya gelen en az bir çocuğu bulunurken yalnızca %24,3'ünün bu evliliğinden dünyaya gelen çocuğu bulunmamaktadır.

Tablo 2. Evlilik Şekli ve Evlilik Yaşamına Dair Bilgiler

Değişkenler	Gruplar	Sayı	Yüzde
Evlilik Şekli	Görücü usulü-rızam ile evlilik	41	27
	Görücü usulü-rızam dışı evlilik	6	3,9
	Tanışarak-anlaşarak evlilik	85	55,9
	Rızam ile kaçarak evlilik	17	11,2
	Zorla-baskı görerek rızam dışında evlilik	3	2
Toplam		152	
Evlilik Yaşı	15 yaş ve altı	2	1,3
	16-17 yaş arası	11	7,2
	18-25 yaş arası	94	61,8
	26-33 yaş arası	36	23,7
	34-41 yaş arası	6	3,9
	42-49 yaş arası	3	2
	50 yaş ve üzeri	-	-
Toplam		152	
Evlilik Sayısı	İlk evliliğim	132	86,8
	İkinci evliliğim	19	12,5
	Üç veya daha fazla olan evliliğim	1	0,7
Toplam		152	
Evlilik Süresi	5 yıl veya daha az	53	34,8
	6-9 yıl arası	30	19,7
	10 yıl veya üzeri	69	45,4
Toplam		152	

Araştırmaya katılan bireylerin evlilik şekline bakıldığında en fazla evliliğin %55,9 oranında tanışarak-anlaşarak gerçekleştirilen evlilik olduğu, sırasıyla en çok bildirilen diğer evlilik türlerinin %27 oranında görücü usulü-rıza ile evlilik, %11,2 oranında rıza ile kaçarak evlilik olduğu; evlenme yaşlarına bakıldığında ilk sırada %61,8 oranında 18-25 yaşları arasında evlenen bireylerin bulunduğu, bunun ardından en sık bildirilen evlenme yaşının %23,7 oranında 26-33 yaşları arasında evlenen bireyler olduğu; araştırma kapsamındaki iki bireyin 15 yaş ve altında gayri resmi olarak evlilik gerçekleştirdiği görülmektedir.⁴ Evlilik sayısına bakıldığında katılımcıların %86,8'inin ilk evliliği olduğu, %12,5'inin ise ikinci evliliği olduğu görülmektedir. Evlilikte geçirilen süreler incelendiğinde katılımcıların %45,4'ünün 10 yıl veya daha uzun bir süredir, %34,8'inin 5 yıl veya daha az bir süredir ve %19,7'sinin 6-9 yıl arası bir süredir evli olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Boşanma Sürecine Dair Bilgiler-1

Değişkenler	Gruplar	Sayı	Yüzde
Boşanma Nedeni	Geçimsizlik-Anlaşamama	65	42,7
	Aldatma	53	34,8
	Şiddet	52	34,2
	Ekonomik sebepler	27	17,7
Toplam		*	
Sorunun Yaşanma Süresi	1 yıl veya daha kısa bir süredir	59	38,8
	2 yıl-4 yıl arası bir süredir	43	28,3
	5 yıl-7 yıl arası bir süredir	21	13,8
	8 yıl ve daha fazla bir süredir	29	19,1
Toplam		152	
Destek Alma	Evet, destek aldık	20	13,2
	Hayır, destek almadık	132	86,8
Toplam		152	

⁴ Türk Medeni Kanunu'na göre yalnızca 16 yaşındaki bir birey mahkeme kararı ile ergin sayılarak evliliğine müsaade edilebilmektedir. Yine Türk Medeni Kanunu'na göre 17 yaşındaki bir birey anne ve babasının rızası ile resmi olarak evlilik gerçekleştirebilmektedir.

Çözüm Sağlama	Evet, çözüm sağlayabilirdi	21	13,8
	Hayır, çözüm sağlayamazdı	131	86,2
Toplam		152	

* Toplam yanıt sayısı örneklem hacmini geçmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin boşanma nedenleri incelendiğinde katılımcıların %42,7'si geçimsizlik ve anlaşmazlık, %34,8'i aldatma, %34,2'si aile içi şiddet ve %17,7'si ekonomik sebepler nedeniyle boşanma sürecinde olduklarını ifade etmiştir. Boşanmaya neden olan sorunun ne kadar süredir yaşandığı sorulduğunda %38,8'i 1 yıl veya daha kısa bir süredir, %28,3'ü 2-4 yıl arası bir süredir, %19,1'i 8 yıl ve daha fazla bir süredir, %13,8'i 5-7 yıl arası bir süredir boşanmaya neden olan sorunu evlilik yaşamlarında yaşadıklarını ifade etmiştir. Evlilikte yaşanan sorunun çözümü konusunda herhangi bir profesyonel destek alıp almadıkları sorulduğunda %13,2'si boşanmaya neden olan sorunun çözümü için profesyonel destek aldıklarını belirtirken %86,8'i profesyonel bir destek almadıklarını ifade etmiştir. Buna karşılık katılımcıların yalnızca %13,8'i alacakları profesyonel bir desteğin çözüm sağlayabileceğini düşünürken %86,2'si alacakları profesyonel bir desteğin çözüm sağlamayacağını düşündüğünü ifade etmiştir.

Tablo 4. Boşanma Sürecine Dair Bilgiler-2

Değişkenler	Gruplar	Sayı	Yüzde
Boşanma Şekli	Anlaşmalı	63	41,4
	Çekişmeli	89	58,6
Toplam		152	
Gündemde Olduğu Süre	1 yıl veya daha kısa bir süredir	88	57,8
	2 yıl-4 yıl arası bir süredir	45	29,6
	5 yıl-7 yıl arası bir süredir	11	7,2
	8 yıl ve daha fazla bir süredir	8	5,3
Toplam		152	
Nafaka Talebi	Var	66	43,4
	Yok	86	56,6
Toplam		152	
Kararı Veren	Kendim	99	65,1
	Birlikte	29	19,1
	Eşim	28	18,4
	Aile büyükleri	5	3,3
Toplam		*	
İlk Paylaşılan	Çocuklar	20	13,2
	Anne-babam	72	47,4
	Kardeşlerim	23	15,1
	Akrabalar	6	3,9
	Diğer	7	4,6
	Hiç kimse	24	15,8
Toplam		152	

* Toplam yanıt sayısı örneklem hacmini geçmektedir.

Araştırmaya katılan boşanma sürecindeki bireylerin %58,6'sı hakkında çekişmeli boşanma davası devam ederken %41,4'ü hakkında anlaşmalı boşanma davası devam etmektedir. Katılımcıların %57,8'i boşanma konusunun 1 yıl veya daha kısa bir süredir, %29,6'sı 2-4 yıl arası bir süredir, %7,2'si 5-7 yıl arası bir süredir, %5,3'ü 8 yıl ve üzeri bir süredir evliliklerinde gündemde olduğunu belirtmiştir. Boşanma sürecindeki bireylerin %43,4'ü eşinden nafaka talep ederken %56,6'sı nafaka talep etmemektedir. Boşanma sürecine etki eden bir faktör olarak boşanma kararını kimin verdiği incelendiğinde katılımcıların %65,1'i boşanmaya kendisinin karar verdiğini, %19,1'i boşanma sürecindeki eşiyile birlikte karar verdiğini, %18,4'ü boşanma aşamasında olduğu eşinin karar verdiğini ve %3,3'ü aile büyüklerinin boşanmaya karar verdiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin boşanma kararını ilk olarak kiminle paylaştıkları incelendiğinde; %47,4'ü ilk olarak anne ve babasıyla paylaştığını, %15,8'i henüz hiç kimseyle paylaşmadığını, %15,1'i kardeşleriyle paylaştığını, %13,2'si çocuklarıyla paylaştığını, %3,9'u akrabalarıyla paylaştığını, %4,6'sı ise bunların dışında kişilerle paylaştığını ifade etmiştir.

Tablo 5. Boşanma Sürecine Dair Bilgiler-3

Değişkenler	Gruplar	Sayı	Yüzde
Ailelerin Etkisi	Herhangi bir etkisi olmadı	54	35,5
	Eşimin ailesi boşanmaya neden oldu	65	42,8
	Kendi ailem boşanmaya neden oldu	13	8,6
	Eşimin ailesinin olumlu bir desteği oldu	25	16,4
	Kendi ailemin olumlu bir desteği oldu	59	38,8
Toplam		152	
Düşünce veya Girişim	Evet, oldu	78	51,3
	Hayır, olmadı	74	48,7
Toplam		152	
Kiminle Yaşıyor	Hala eşimle yaşıyorum	9	5,9
	Ailemle/akrabalarımınla yaşıyorum	77	50,7
	Yalnız yaşıyorum	66	43,4
Toplam		152	
Çocuklar Kiminle	Çocuğum yok	37	24,3
	Benimle kalıyor	71	46,7
	Eşimle kalıyor	41	27
	Ailemin yanında kalıyor	1	0,7
	Eşimin ailesinde kalıyor	2	1,3
Toplam		152	
Velayet Düşüncesi	Çocuk yok	37	24,3
	Velayeti istiyorum	94	61,8
	Eşime vermeyi kabul ediyorum	13	8,6
	Çocuklarım reşit yaşta	8	5,3
Toplam		152	

Araştırmaya katılan bireylerin kendisinin ve eşinin ailesinin boşanma sürecindeki tutum ve davranışları incelendiğinde katılımcıların %42,8'i eşinin ailesinin tutum ve davranışlarının boşanmaya neden olduğunu, %38,8'i kendi ailesinin evliliğin devam etmesi ve sorunların çözülmesi için çaba gösterdiğini, %35,5'i boşanma sürecinde ailelerin herhangi bir etkisinin olmadığını, %16,4'ü eşinin ailesinin evliliğin devam etmesi ve sorunların çözülmesi için çaba gösterdiğini, %8,6'sı kendi ailesinin tutum ve davranışlarının boşanma sürecine neden olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %51,3'ü boşanma davasından önceki süreçte boşanmaya yönelik düşünce veya girişimlerinin olduğunu, %48,7'si geçmişte boşanmaya yönelik herhangi bir düşünce veya girişimlerinin olmadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin boşanma süreci başladıktan sonra kiminle yaşadıkları incelendiğinde %50,7'si ailesi veya yakın akrabasıyla yaşadığını, %43,4'ü yalnız yaşadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %5,9'u ise hala boşanma sürecinde olduğu eşiyile birlikte yaşadığını ifade etmiştir. Boşanma sürecinin başlamasının ardından katılımcıların evliliklerinden dünyaya gelen çocuklarının boşanma sürecinde kimlerle kaldığı incelendiğinde %46,7'si kendisiyle birlikte kaldığını, %27'si boşanma aşamasında olduğu eşinde kaldığını, %1,3'ü boşanma aşamasında olduğu eşinin ailesinde kaldığını ve %0,7'si kendi ailesinin yanında kaldığını ifade etmiştir. Katılımcıların %61,8'i çocuklarının velayetini almayı talep ederken yalnızca %8,6'sı çocuklarının velayetini vermeyi kabul ettiğini ifade etmiştir.

Tablo 6. Evlilik Yaşamındaki Şiddet Öyküsüne Dair Bilgiler

Değişkenler	Gruplar	Sayı	Yüzde
Şiddete Uğrama	Evet	125	82,2
	Hayır	27	17,8
Toplam		152	
Türü	Sözel	106	69,7
	Psikolojik/Duygusal	115	75,7
	Ekonomik	63	41,4
	Cinsel	30	19,7
	Fiziksel	67	44,1
Toplam		*	
Şiddet Uygulama	Evet	57	37,5
	Hayır	95	62,5

Toplam		152	
	Sözel	55	36,2
	Psikolojik/Duygusal	30	19,7
	Ekonomik	2	1,3
	Cinsel	2	1,3
	Fiziksel	22	14,5
Toplam		*	

* Toplam yanıt sayısı örneklem hacmini geçmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin %82,2'si evlilik yaşamında eşinden şiddet gördüğünü ifade ederken %17,8'i herhangi bir şiddet görmediğini belirtmiştir. Eşinden şiddet gören bireylerin uğradığı şiddet türleri incelendiğinde %75,7'si psikolojik/duygusal şiddet, %69,7'si sözel şiddet, %44,1'i fiziksel şiddet, %41,4'ü ekonomik şiddet ve %19,7'si cinsel şiddet gördüğünü ifade etmiştir. Buna karşılık araştırmaya katılan bireylerin %37,5'i evlilik sürecinde eşine karşı şiddet uyguladığını ifade ederken %62,5'i herhangi bir şiddet uygulamadığını belirtmiştir. Eşine şiddet uygulayan bireylerin uğradığı şiddet türleri incelendiğinde %36,2'si sözel şiddet, %19,7'si psikolojik/duygusal şiddet, %14,5'i fiziksel şiddet, %1,3'ü ekonomik şiddet ve yine %1,3'ü cinsel şiddet uyguladığını ifade etmiştir.

Tablo 7. Yakın İlişki İçerisinde Olunan Kişiler ve Boşanma Sonrası Karşılaşılacak Olası Sorunlar

Değişkenler	Gruplar	Sayı	Yüzde
Yakın İlişkide Olunan Kişiler	Ailemle	120	78,9
	Akrabalarım/Yakınlarımla	88	57,9
	Arkadaşlarımla	91	59,9
	Çalışma arkadaşlarımla	43	28,3
	Hiç kimse ile	10	6,6
Toplam		*	
Karşılaşılacak Sorunlar	Ekonomik	57	37,5
	Çocuklarla kişisel ilişki	35	23
	Bireysel	31	20,3
	Sosyal/Toplumsal	24	15,7
	Düşünmüyorum	17	11
Toplam		*	

* Toplam yanıt sayısı örneklem hacmini geçmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin sosyal çevresi ile olan ilişkileri incelendiğinde %78,9'unun ailesiyle, %59,9'unun arkadaşlarıyla, %57,9'unun akrabalarıyla/yakınlarıyla, %28,3'ünün çalışma arkadaşlarıyla yakın ilişkilerinin olduğu bulunmuştur. Katılımcıların %6,6'sının ise hiç kimse ile yakın ilişkisinin olmadığı bulunmuştur. Araştırmaya katılan boşanma aşamasındaki bireylere gelecekte karşılaşılabilecekleri olası sorunlar sorulduğunda %37,5'i ekonomik sorunlar yaşayabileceğini, %23'ü çocuklarıyla kişisel ilişki kurmada sorunlar yaşayabileceğini, %20,3'ü bireysel düzeyde (duygusal ve psikolojik sorunlar, güvensizlik vb.) sorunlar yaşayabileceğini, %15,7'si sosyal/toplumsal alanda (damgalanma ve baskı görme, sosyal çevresindeki kişilerle ilişki kurma konularında) sorunlar yaşayabileceğini ifade etmiştir. Boşanma aşamasındaki bireylerin %11'i ise boşanmanın ardından herhangi bir konuda sorun yaşamayacağını belirtmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Boşanma sürecindeki bireylerle gerçekleştirilen bu araştırmada katılımcıların evlilikte geçirdikleri süreler incelendiğinde %45,4'ünün 10 yıl ve daha üzeri bir süredir, %34,8'inin 5 yıl ve daha üzeri bir süredir, %19,7'sinin 6-9 yıl arası bir süredir evli oldukları bulunmuştur. TÜİK verileri incelendiğinde; 2020 yılında gerçekleşen boşanmaların %18,9'u evlilikte geçirilen 20 yıl ve üzeri bir süre sonra, 2021 yılında gerçekleşen boşanmaların %19,9'u yine evlilikte geçirilen 20 yıl ve üzeri bir süre sonra gerçekleşerek boşanma oranları arasında en büyük grubu oluşturmaktadır. Boşanmanın gerçekleştiği en yüksek ikinci grup ise evlilikte geçirilen ilk yıldır. 2020 yılında gerçekleşen boşanmaların %8,6'sı evliliğin ilk yılında gerçekleşirken 2021 yılında bu oranın %8 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2022a). Boşanma sürecindeki bireyler aile yaşam döngüsüne göre sınıflandırıldığında bu ailelerin genellikle çocuğu olan aile ve yeni evli aile ile en büyük grubu oluşturdukları bulunmuştur (Nuhoğlu ve Demiröz, 2020).

Boşanma, yalnızca evliliklerini sona erdiren yetişkin bireyler için değil, aynı zamanda bu evlilikten dünyaya gelen çocukların da etkilendiği bir durumdur. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların %75,7'sinin boşanma aşamasında olduğu

evliliğinden en az bir çocuğunun olduğu bulunmuştur. TÜİK verilerine göre 2021 yılında gerçekleşen boşanma davalarında 165 bin 937 çocuğun velayete konu olduğu görülmektedir (TÜİK, 2022a). Ebeveynleri boşanan çocuklar; korku, öfke, üzüntü, yalnızlık, suçluluk, reddetme, uyku ve okul problemleri, psikolojik ve fiziksel hastalıklar ve yemek yeme problemleri gibi sosyal, duygusal, psikolojik ve bedensel olarak bazı problemler yaşamaktadır (Cohen, 2002). Yapılan çalışmalarda boşanmış ailelerde büyüyen çocukların evli ailelerde büyüyen çocuklara oranla okuldaki akademik başarı düzeylerinin daha düşük olduğu, boşanma sonrası depresif duygu düzeylerinde artış olduğu ve daha fazla davranış sorunu sergiledikleri bulunmuştur (Öngider, 2013). Çocuklar sürekli olarak her iki ebeveynine de sahip olmak ister ve bir arada yaşamak ister. Bu nedenle ebeveynlerinin ayrılması veya boşanması sonrası çocuklar ebeveynleri hiç ayrılmamış gibi davranabilir ve boşanmayı önlemeye çalışabilirler (Ruppert, 2014). Kulaksızoğlu (2011)'nin belirttiği gibi boşanmanın çocuk üzerinde yarattığı etkilerin toplumsal ilişkiler boyutu da bulunmaktadır. Bu boyut çocuğun aile yapısına dair yaşantılarını paylaşmaktan çekinmesi, utanması ve bu durumu yakın arkadaşlarına açıklamakta zorluk yaşamasıdır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre katılımcıların %42,7'si geçimsizlik ve anlaşmazlık nedeniyle, %34,8'i ü aldatma nedeniyle, %34,2'si aile içi şiddet nedeniyle ve %17,7'si ekonomik problemlerden dolayı boşanma sürecine girdiklerini ifade etmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin büyük bir oranı (%82,2) evlilik yaşamında eşinden şiddet gördüğünü belirtirken önemli bir kısmı (%37,5) eşine karşı şiddet uyguladığını belirtmiştir. TÜİK verilerine göre boşanma nedenleri incelendiğinde 2020 yılında gerçekleşen boşanmaların en büyük nedeni geçimsizlik (%97) olarak belirtilirken, 2021 yılında gerçekleşen boşanmaların en büyük nedeninin yine geçimsizlik (%97) olduğu belirtilmiştir (TÜİK, 2022a). TÜİK tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre boşanan erkeklerin en çok belirttiği boşanma nedeni boşandığı eşinin sorumsuz ve ilgisiz davranması (%41,2) olarak bulunmuşken, boşanan kadınların en çok belirttiği boşanma nedeni yine boşandığı eşinin sorumsuz ve ilgisiz davranması (%24,2) olarak bulunmuştur (TÜİK, 2022b). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı⁵ (AÇSHB) tarafından yaşamlarında en az bir kez boşanma deneyimini yaşamış bireylerle gerçekleştirilen Türkiye Aile Araştırması'nda boşanmaya sebep olan ilk üç nedeninin; sorumsuz ve ilgisiz davranma (%51), ekonomik olarak evin geçimini sağlayamama (%30) ve eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması (%24) olduğu bulunmuştur (AÇSHB, 2019, s.71). Karara bağlanan boşanma davalarının ardından geriye dönük gerçekleştirilen bir araştırmada boşanmaların en fazla ilgisizlik (%28), hakaret (%27), şiddet (%13) ve sadakatsizlik (%7) nedeniyle gerçekleştiği bulunmuştur (Kaşıkçı Kaba ve Öztürk 2018). Boşanma amacıyla Aile Mahkemesi'ne başvuruda bulunan çiftlerle gerçekleştirilen bir araştırmada ise sözel ve fiziksel şiddet (%52), geçimsizlik (%39), fikir uyuşmazlığı (%39) ve akrabaların müdahalesinin (%37) en sık belirtilen boşanma nedenleri arasında yer aldığı bulunmuştur (Aktaş Akoğlu ve Küçükkaragöz, 2018). Elmas ve Adak (2023) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların sorumsuz ve ilgisiz davranma (%32,2), aldatma (%14,1) ve evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama (%9,8) şeklindeki nedenlerin boşanmada öne çıkan nedenler olduğu bulunmuştur.

Araştırmadan elde edilen verilere göre boşanma aşamasında olan bireylerin %38,8'i 1 yıl veya daha kısa bir süredir boşanmaya neden olan sorunu evliliklerinde yaşadıklarını belirtirken, %28,3'ü 2-4 yıl arası bir süredir boşanmaya neden olan sorunu evliliklerinde yaşadıklarını belirtmiştir. Ancak katılımcıların yalnızca %13,2'si boşanmaya neden olan sorunların çözümü konusunda profesyonel bir destek aldığını ifade etmiştir. Boşanmanın ne kadar süredir evlilikte gündemde olduğu incelendiğinde katılımcıların %57,8'i 1 yıl veya daha kısa bir süredir, %29,6'sı 2-4 yıl arası bir süredir ve %21'i 5 ay ve daha kısa bir süredir boşanma konusunun evliliklerinde gündemde olduğunu belirtmiştir. Sonuçlar incelendiğinde evlilikte boşanma düşüncesinin kısa bir zaman diliminde gündeme geldiği ancak bu süreçte yaşanan sorunların çözümü konusunda çok az oranlarda profesyonel destek alındığı görülmektedir. Diğer yandan katılımcıların yalnızca %13,8'i alacakları profesyonel bir desteğin yaşadıkları soruna çözüm sağlayacağını düşünmektedir. Konuyla ilgili olarak Arpacı ve Tokyürek (2012) tarafından yapılan bir araştırmada boşanmış bireylerin %71,1'inin boşanma sırasında herhangi bir uzman yardımı almadığı bulunmuştur. Ancak yapılan araştırmalarda aile danışmanlığı hizmetinin etkin hale getirilmesinin boşanma sürecinin hem kadınlar hem de erkekler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için çözümler sunacağını belirtmektedir (Elmas ve Adak, 2023). Boşanma davalarında görev alan uzmanlar evlilik birlikteliğinin devamı için profesyonel destek alınmasının gerektiğini vurgulamaktadır (Yüce ve Yaman, 2022).

Araştırmaya katılan bireylerin %58,6'sı hakkında çekişmeli boşanma davası devam ederken, %41,4'ü hakkında anlaşmalı boşanma davası devam etmektedir. Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan istatistik veriler incelendiğinde 2020 yılında 121.294 çekişmeli boşanma davası açılırken 2021 yılında 132.675 çekişmeli boşanma davası açılmıştır (Adalet Bakanlığı, 2020;2021).

Araştırmaya katılan boşanma sürecindeki bireylerin aile tutumlarının boşanma üzerindeki etkisine bakıldığında %42,8'i eşinin ailesinin tutum ve davranışlarının boşanmaya neden olduğunu belirtmiştir. Konu ile ilgili olarak aile danışmanlığı hizmeti alan çiftlerle yapılan bir araştırmada, bireylerin ebeveynleri tarafından evliliklerine ve aile hayatlarına müdahalesinin sorun olarak tanımlandığı bulunmuştur. Aile ilişkilerine daha çok kadın ve erkeğin annesi tarafından gerçekleşen "kayınvalide" müdahalesi evlilik ve ailede düzen ve karar alma süreçlerini olumsuz etkilemektedir (Kızmaz ve

⁵ 21.04.2021 tarih ve 31461 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ibaresi değiştirilerek "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" kurulmuştur.

Altuğ, 2019). Yüce ve Yaman (2022) tarafından aile mahkemelerinde görevli uzmanlar olan sosyal çalışmacılarla yapılan bir araştırmada katılımcılar evliliğe yönelik geniş ailenin müdahalesinin çiftleri boşanma sürecine götüren nedenler arasında gördükleri bulunmuştur.

Boşanma sürecindeki bireylere sosyal destek sağlayacak aile ilişkileri ve arkadaşlık ilişkileri yaşamlarında önemli bir yer tutmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin %78,9'unun ailesiyle, %59,9'unun arkadaşlarıyla ve %57,9'unun akrabalarıyla yakın ilişkilerinin olduğu bulunmuştur. Bireylerin sahip olduğu iyi ilişkiler, boşanma sürecinde karşılaşılabilecek duygusal, sosyal ve toplumsal problemleri aşmada önemli bir destek sunmaktadır. Uyar ve Yıldırım (2022) tarafından boşanan kadınlarla gerçekleştirilen bir araştırmada katılımcıların kök ailelerinden ve arkadaş çevrelerinden aldıkları sosyal desteğin bireyler için boşanma sonrası olumlu bir faktör olduğu bulunmuştur. Boşanan erkek bireylerle gerçekleştirilen bir araştırmada boşanma sürecinde aile desteğini katılımcıların hemen hemen hepsinin aldığı bulunmuştur (Yılkan ve Yaman, 2023). Gülmez ve Öztürk (2023) tarafından boşanan ve boşanma sürecinde olan bireylerle gerçekleştirilen bir diğer araştırmada katılımcıların %61,2'si boşanma sürecinde ailesinden maddi ve manevi destek aldıkları bulunmuştur.

Araştırmaya katılan bireylerin gelecek yaşamlarında karşılaşılabileceği sorunların; ekonomik sorunlar (%37,5), çocuklarla kişisel ilişki kurmada yaşanacak sorunlar (%23), bireysel düzeyde yaşanabilecek sorunlar (%20,3), sosyal/toplumsal alanda yaşanabilecek sorunlar (15,7) olduğu bulunmuştur. Weiss (1979) tarafından yapılan bir araştırmada boşanma sonrası tek ebeveynli ailelerde bireylerin; sorumlulukların yüksek düzeyde artması, çeşitli görevleri üstlenmek zorunda kalması ve duygusal yükün artması şeklinde sorunlarla mücadele ettikleri bulunmuştur (aktaran Kornblum ve Julian, 2012). Boşanma sürecindeki çiftlerle yapılan bir araştırmada boşanma sonrası yaşanacak en büyük problemlerin ruhsal/duygusal sorunlar (%90), ekonomik problemler (%48), konut bulmada sorun yaşama (%23) ve çevre baskısı (%22) olarak ifade edildiği bulunmuştur (Aktaş Akoğlu ve Küçükkaragöz, 2018). Gülmez ve Öztürk (2023) tarafından boşanan ve boşanma sürecinde olan bireylerle gerçekleştirilen araştırmada katılımcılar psikolojik (%62,1) ve ekonomik (%27,2) sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Boşanma konusunda yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde boşanan bireylerin cinsiyet ve yaşı, çalışma ve gelir durumu, çocuk sahibi olma durumu, boşanma kararını kimin verdiği, boşanma sonrası eski eşle olan bağlantı ve iletişim, boşanma sonrası sosyal yaşamdaki ilişkiler ve boşanma konusundaki yerleşik inançların boşanmanın ardından sosyal yaşama uyum süreçlerini etkilediği bulunmuştur (Sayan Karahan ve Yıldırım, 2021). Boşanmış erkeklerle yapılan bir araştırmada erkek katılımcılar boşanma sonucunda en çok boşanan erkeklerin (%47,5) ve ebeveynleri boşanan çocukların (%41,3) sorun yaşayacağını ve yaklaşık dörtte üçü (%74) boşanan erkeklerin boşanan kadınlardan daha fazla sorun yaşayacağını belirtmiştir (Yılkan ve Yaman, 2023). Ancak toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkil toplum yapısı açısından boşanan çiftlerle ilgili cinsiyet temelli bir değerlendirme yapıldığında ebeveynleri boşanan çocuklarla birlikte boşanan kadınların da bu süreçten oldukça etkileneceği düşünülmektedir. Bu açıdan boşanma sonrası bireylerin karşılaşılabileceği olası sorunlar bireysel, kültürel, toplumsal, ekonomik ve sosyal faktörlere göre değişkenlik göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar boşanma sürecindeki bireylerin şimdiki ve gelecekteki yaşamlarında olası bir dizi problemle karşılaştığını ve karşılaşılabileceğini göstermektedir. Boşanma sürecine odaklanan bu araştırmada "boşanma süreci danışmanlığı" ve "boşanma arabuluculuğu" uygulamaları boşanma sürecindeki bireyler için ihtiyaç duyulan hizmetler olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlükleri tarafından "boşanma öncesi danışmanlığı, boşanma esnası danışmanlığı ve boşanma sonrası danışmanlığı" hizmetleri sunulmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022). Bu hizmetlerin yanı sıra "boşanma arabuluculuğu" uygulaması da sürece katkı sunacak bir uygulama olarak değerlendirilmektedir. Boşanma arabuluculuğu, eşler arası ilişkiler ve ebeveynlerin sorumluluklarıyla ilgili konular olmak üzere iki ana konuda uzlaşmanın amaçlandığı bir süreçtir. Aile arabuluculuğu olarak da adlandırılan boşanma arabuluculuğu, boşanma aşamasında olan çiftlerin anlaşmazlıklarını tarafsız bir arabulucudan alınacak bir yardımla çözümlenerek mahkeme sürecinden önce aralarında ortak bir karara varmalarını sağlamaya yönelik bir uygulamadır. Arabuluculuğun uygulanmaya başlanmasıyla birlikte taraflar arasında gerilen ilişkiler sonucu kesilen iletişim ve etkileşimin yeniden başlaması ön görülmektedir (İl, 2009). Boşanma arabuluculuğunun işlevi ve etkisini ölçmek amacıyla alan yazında yapılan araştırmalarda arabuluculuk hizmeti sonrası boşanma sürecindeki çiftlerin boşanma sürecine bağlı sosyal işlevsizlik, anksiyete ve uykusuzluk gibi bazı duygusal tepkilerinin azaldığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra boşanma sürecindeki çiftlerin çocuklarının yaşadığı depresyon ve tatminsizliğin de iyileştiği gözlemlenmiştir. Bulunan bu olumlu sonuçların yanı sıra boşanma arabuluculuğu hizmetinin boşanma sürecindeki bireylerin kendi aralarında ve çocuklarıyla olan işbirliğinde artış görülmüştür (Şen, 2013). Boşanma sürecinde çiftlerin evliliklerinden dünyaya gelen çocuklarının üstün yararlarının sağlanması ve menfaatlerinin korunması, boşanma süreci sonucunda verilen karar açısından tarafların memnuniyetinin artırılması ve mahkeme tarafından verilen karara uygun hareket edilerek boşanma sonrası ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların önlenmesi, boşanma sonrasında velayeti almasına hükmedilen ebeveyne çocuğun teslim edilmesi, boşanmanın ardından çocukla kurulacak kişisel ilişkilerde kararın yerine getirilmesinde yaşanan sorunların giderilmesi ve boşanma konusuna bakan Aile Mahkemelerinin iş yükünün azaltılması sürecinde boşanma süreci danışmanlığı hukuki açıdan da gerekli görülmektedir (Akkaya, 2014). Evliliklerin sonlandırılmasının bireylerin yaşamı üzerinde yarattığı olumsuz etkiler değerlendirildiğinde boşanma oranlarının

artıyor olmasına paralel olarak boşanma sonrası uyum sürecini arttırmaya yönelik hizmetler sunulması önemli bir ihtiyaç olarak değerlendirilmektedir (Cabılar ve Yılmaz, 2022). Boşanmanın bireyler üzerinde psikolojik etkileri bulunmaktadır ve bu dönemlerde profesyonel ruh sağlığı hizmeti sunan uzmanların sağlayacağı psikolojik destekler boşanan bireyler açısından önemlidir (Sayan Karahan, 2022). Bu doğrultuda boşanmanın kaçınılmaz olduğu durumlarda boşanma arabuluculuğunun, evliliğin sağlıklı bir şekilde sonlandırılmasına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda boşanma konusunda yapılacak bilimsel çalışmalar ve profesyonel müdahaleler konusunda bazı öneriler sunulmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Boşanma süreci; boşanma öncesi, boşanma süreci ve boşanma sonrası şeklinde üç temel süreç olarak ele alınarak boşanmanın nedenleri, boşanma sürecinde karşılaşılan problemler ve boşanma sonrasında karşılaşılan problemler belirlenmeli ve çözüm yolları tartışılmalıdır.
- Boşanmanın bireyler üzerindeki etkileri toplumsal cinsiyet temelli araştırmalarla ele alınarak ataerkil yapının bireyler üzerinde yarattığı etkinin farklılığı vurgulanmalıdır.
- Evlilikte yaşanan problemlerin çözümü amacıyla evlilik ve aile danışmanlığı ile boşanma sürecinin sağlıklı ve en az zarar verici şekilde gerçekleştirilebilmesi için boşanma süreci danışmanlığı hizmeti profesyonel uygulayıcılar tarafından (sosyal çalışmacılar/sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve psikolojik danışmanlar) kamusal bir hizmet olarak sunulmalıdır.

Boşanmayı bir süreç olarak ele alan bu çalışmada boşanma eylemi boşanan bireyler açısından belirli zorluklar barındırmaktadır. Bu zorluklar bireysel özelliklere göre farklılaşabilmektedir. Yapılan araştırma boşanmayı bir süreç olarak ele alıp vurgulamakta ve bu geçiş döneminin belirli özelliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak boşanma süreci danışmanlığı ve arabuluculuk hizmetleri ile boşanma sürecinin taraflar ve evlilik birlikteliğinden dünyaya gelen çocuklar açısından en az zararlı gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2020). *Adli İstatistikler-2020*. Ankara. Erişim adresi: <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/501202216013122420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf> Erişim tarihi: 06.09.2022
- Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2021). *Adli İstatistikler-2021*. Ankara. Erişim adresi: <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/310520221416422021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf> Erişim tarihi: 06.09.2022
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *Aile Danışmanlığı Hizmeti*. Erişim adresi: <https://aile.gov.tr/athgm/uygulamalar/aile-danismanligi-hizmeti/> Erişim tarihi: 19.06.2022
- Akıntürk, T. ve Ateş, D. (2017). *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku*. II. Cilt. 20. Baskı. Beta Yayıncılık. İstanbul.
- Akkaya, Y. (2014). Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hâkimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci (Aile) Danışmanlığı. *Ankara Barosu Dergisi*, (4).
- Aktaş Akoğlu ve Ö. Küçükkaragöz, H. (2018). Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Bir Araştırma: İzmir İli Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29 (1) , 153-172.
- Arpacı, F. ve Tokyürek, S. (2012). Boşanmış bireylerin yeniden evlilik konusundaki görüşlerinin incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 31,1-15.
- Bohannon, P. (1970). *The Six Stations of Divorce*. In Paul Bohannon (Ed.) *Divorce and After*. Garden City, New York. Doubleday and Company, Inc., 33-62.
- Butcher, J.N., Mineka, S. ve Hooley, J.M. (2013). *Anormal Psikoloji*. Çeviren: O. Gündüz. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (29. Baskı) Pegem Akademi Yayınları: Ankara.
- Cabılar, B. Ö., ve Yılmaz, A. E. (2022). Boşanma ve boşanma sonrası uyum: tanımlar, modeller ve uyumun değerlendirilmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(1), 1-11. <https://doi.org/10.18863/pgy.910766>
- Cohen, J. G. 2002. Helping Children and Families Deal With Divorce and Separation. *Official Journal of the American Academy of Pediatrics*, 110 (5), 1019-1023.

- Elmas, Ç., & Nurşen, A. D. A. K. (2023). Türkiye'de Boşanma Nedenlerinin Toplumsal Kökenleri ve Boşanma Sonrası Deneyimler. *İstanbul University Journal of Sociology*, 43(1), 84-97.
- Erdoğan, E. ve Uyan-Semerci, P. (2020). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri İçin Bir Rehber: Gereklilikler, Sınırlılıklar ve İncelikler*. (1. Baskı) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Greene, S., M., Anderson, E. R., Forgatch, M. S., DeGarmo, D. S., Hetherington, E. M. (2012). *Risk and resilience after divorce*. In F. Walsh (Ed.), *Normal Family Processes* (4th ed., pp. 102–127). New York, NY: Guilford.
- Gülmez, A., & Öztürk, M. (2023). Boşanma Sürecinde Olan/Yeni Boşanan Bireylerin Kaygı ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi: Tunceli İli Örneği. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 64-85.
- Hendrick, S.S. (2004). *Understanding Close Relationships*. Boston: Pearson.
- İl, S. (2009). Aile Arabuluculuğu. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20 (1) , 23-32.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler* (35. Basım) Nobel Yayınları: Ankara.
- Kaşıkçı Kaba, G. ve Öztürk, E. (2018). Karara Bağlanan Boşanma Davalarının Retrospektif İncelenmesi: Gaziosmanpaşa Örneği. *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 15(2):52-60. DOI: 10.5336/forensic.2017-59105
- Kızmaz, Z., ve Altuğ, S. (2019). Aile Sorunlarının Ortaya Çıkmasında Ebeveyn Müdahalelerinin Etkisi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 538- 557.
- Kornblum, W., & Julian, J. (2007). *Social Problems*. (14th Ed.). New Jersey: Pearson.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik Psikolojisi* (13. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Nuhoğlu, H. ve Demiröz, F.(2020). Boşanmanın Tarafları Ademler ve Havvalar: Bir Duruşma Gözlem Araştırması. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3710-3752. DOI: 10.26466/opus.656948
- Öngider N. (2013) Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5:140-161.
- Resmî Gazete. (2001). Türk Medeni Kanunu. Kanun Numarası: 4721. R.G. Sayı: 24607. Eşirim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>Erişim tarihi: 21.04.2021.
- Ruppert, F. (2014). *Travma, Bağlanma ve Aile Konstelasyonları*. Çeviren: Zengin, F. 2. Basım. Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Salts, C. J. (1979). Divorce process: Integration of theory. *Journal of Divorce*, 2(3), 233-240.
- Sayan Karahan, A. (2022). Boşanma Sürecinde Psikolojik Müdahaleler Üzerine Bir Derleme. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 9(1), 88-111. <https://doi.org/10.31682/ayna.943037>
- Sayan Karahan, A., ve Yıldırım, İ. (2021). Aile Mahkemelerinde Boşanan Bireylerin Boşanma Sonrası Yaşama Uyumlarına İlişkin Bir İnceleme. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (46), 55-74.
- Şen, B. (2013). Boşanma Süreci ve Arabuluculuğu. Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet ABD, Ankara.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2019). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2016*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık Tic. İşletmesi, Birinci Basım, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022a). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2021. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2021-45568> Erişim tarihi: 01.03.2022
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022b). Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2021. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813> Erişim tarihi: 01.05.2022
- Uyar, N., & Yıldırım, İ. (2022). Kadınların boşanma sonrası yaşama uyum deneyimleri: nitel bir çalışma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 405-434.
- Wiseman, R. S. (1975). "Crisis Theory And The Process Of Divorce". *Social Casework*, 56(4), 205-212.
- Yılkan, İ., & Yaman, Ö. M. (2023). Boşanmanın Deneyimlenmesi Üzerine Karma Bir Desen Çalışması: Erkeklerin Gözünden Boşanma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(88), 2137-2159.
- Yüce, T., & Yaman, Ö. M. (2022). Aile Mahkemelerinde Görev Yapan Sosyal Çalışmacıların Boşanma Olgusuna İlişkin Düşünceleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(57), 825-862. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.990349>
- Zastrow, C. (2015). *Sosyal Hizmete Giriş*. Editör: Çiftçi, D.B. 5. Baskı, Nika Yayınevi, Ankara.

Zastrow, C. ve Kirst-Ashman, K.K. (2015). *İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre-II: Yetişkinlik-Yaşlılık*. Çevirenler: Türközü, S.E. ve Alparslan, B. 1. Baskı. Nika Yayınevi, Ankara.

Extended Abstract

Aim and Scope

In this study, the factors affecting the divorce phenomenon, which is considered as a process, were determined and the divorce process was tried to be understood in terms of some descriptive situations. In addition, it is aimed to reveal the future thoughts of individuals in the divorce process by determining some characteristics of their past and present lives. In this context, the socio-demographic characteristics of the individuals in the divorce process, the characteristics of their marriage life, the characteristics of the divorce process and the problems they think they will encounter in their future lives were investigated. For this purpose, the problems experienced by the individuals in the divorce process and the problems they think they will encounter in the future are defined and solutions are offered.

Methods

It was aimed to obtain information about the universe in the research designed with the single survey model, which is among the survey model researches. The research carried out in Trabzon between 01.04.2021 and 01.08.2021 was carried out with 152 people who applied to the court for divorce. The research was carried out by choosing the purposeful sampling method, one of the non-random sampling methods. The obtained data were analyzed with the SPSS 21 package program and their frequency distributions were calculated.

Findings

According to the findings obtained from the research, it was found that 45.4% have been married for 10 years or more, 34.8% have been married for 5 years or less, and 19.7% have been married for 6-9 years. 75.7% of the participants are in the process of divorce and have at least one child from their marriage; It was found that 42.7% of them were in the process of divorce due to incompatibility and disagreement, 34.8% of infidelity, 34.2% of domestic violence and 17.7% of economic problems.

When the period of time that the individuals participating in the research have experienced the problem that causes divorce in their marriage life is examined, 38.8% of the participants are 1 year or less, 28.3% are between 2-4 years, 19.1% are 8 years. and more, 13.8% of them were found to have experienced the problem causing divorce in their marriages for 5-7 years. It was found that only 13.2% of the participants received professional support for the solution of the problem that caused the divorce. In addition, it was found that 86.2% of the participants thought that a professional support they would receive would not provide a solution.

While 57.8% of the participants stated that for a period of 1 year or less, and 29.6% for a period of 2-4 years, the issue of divorce was on the agenda in their marriage, 42.8% stated that the attitudes and behaviors of their spouse's family caused the divorce. When the characteristics of married life were examined, it was found that 82.2% of them were exposed to violence by their spouses in their married life, while 37.5% of them were found to use violence against their spouses during the marriage. When the problems that individuals in the divorce process will face in the future are examined, 37.5% of them have economic problems, 23% have problems in establishing personal relationships with their children, 20.3% have problems at the individual level (emotional and psychological problems, insecurity, etc.), 15.7% It has been found that s of children may experience problems in the social/social area (stigma and pressure, relating to people in their social environment).

Conclusion

According to the results obtained from the research, similar to the literature, it is stated that the most common process of divorce is experienced in the later years of marriage, most of the individuals in the divorce process are in the process of divorce, they have at least one child from their marriage, therefore, divorce is a process that also affects the children born from the marriage union. Although they are aware of the problem that causes divorce in their married life, very few of them receive professional support for the solution of the problem, and most of the participants think that the professional support they will receive for the solution of the problem in their marriage will not provide a solution.

Economic problems of the problems that individuals think to encounter in their future lives after divorce; problems in establishing personal relationships with children; insecurity, emotional and psychological problems at the individual level; It has been found that there are problems with stigmatization, pressure and establishing relationships with people in the social environment.